

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.6

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПОПЕРЕДНЬОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ

THE CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE AS A SUBJECT OF PREVIOUS CONSTITUTIONAL CONTROL

Грабчук Я.І.,
асистент кафедри конституційного
та міжнародного права

*Інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Стаття присвячена питанню правової охорони Конституції України вищим органом державної виконавчої влади в Україні – Кабінетом Міністрів України. З'ясовано підстави та особливості здійснення конституційного контролю Кабінетом Міністрів України, здійснено спробу систематизації їх законодавчого підґрунтя. Аргументовано наявність обов'язку здійснення Кабінетом Міністрів України попереднього конституційного контролю як актів уряду, так й інших органів державної влади.

Ключові слова: Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади, конституційний контроль, правова охорона конституції, попередній та наступний конституційний контроль.

Статья посвящена вопросу правовой охраны Конституции Украины высшим органом государственной исполнительной власти в Украине – Кабинетом Министров Украины. Выявлены основания и особенности осуществления конституционного контроля Кабинетом Министров Украины, предпринята попытка систематизации их законодательной базы. Аргументировано наличие обязанности осуществления Кабинетом Министров Украины предыдущего конституционного контроля как актов правительства, так и других органов государственной власти.

Ключевые слова: Кабинет Министров Украины, органы исполнительной власти, конституционный контроль, правовая охрана конституции, предыдущий и последующий конституционный контроль.

The article is devoted to the issue of legal protection of the Constitution of Ukraine by the highest body of state executive power in Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine. It has been found the reasons and peculiarities of implementation of the constitutional control by the Cabinet of Ministers of Ukraine and made an attempt to systematize their legislative basis.

It has been established that the example of the previous constitutional control of the government is the authority in the field of normative project work. It has been determined that the government's responsibility at the stage of drafting the law is to examine its compliance with the provisions of the Constitution of Ukraine, especially in the area of observance of human and civil rights and freedoms.

It has been proved that the qualitative normative design work of members of the government, the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the implementation of measures for the examination of projects as acts of government or other executive authorities, as well as bills on the subject of compliance with the Constitution of Ukraine will provide the basis for building a high-quality legal system of Ukraine, because the relevant acts in accordance with the Basic Law will not require additional measures for their verification within the limits of the next constitutional control.

The emphasis has been placed on the absence of a normative act regulating the activity of the permanent representative of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the Constitutional Court of Ukraine, which confirms the insufficient attention of the government to its responsibilities in the field of preliminary constitutional control.

It has been argued that the observance of the rule of law principle demands that the Cabinet of Ministers of Ukraine, as a body of state power and as a supreme executive body in Ukraine, implement in the normative and law-enforcement work of measures aimed at the practical adoption of ideas of social justice, freedom, equality, etc. The effective implementation by the Cabinet of Ministers of Ukraine of measures for the preliminary constitutional review is a guarantee of stability and predictability of legislation, rule of law and constitution, an effective legal system aimed at observance, guaranteeing and protecting human and civil rights and freedoms.

Key words: Cabinet of Ministers of Ukraine, bodies of executive power, constitutional control, legal protection of the constitution, preliminary and subsequent constitutional control.

Забезпечення верховенства права, демократичного конституційного ладу, реальної дії Конституції України як акта, що має найвищу юридичну силу, є закономірно необхідним завданням для гарантування прав та свобод людини і громадянина в Україні та формування успішної української держави. У цьому контексті Основний Закон України як акт, що містить ціннісні та світоглядні настанови для функціонування суспільства і держави, має бути надійним підґрунтям для всіх процесів державотворення.

Необхідність запровадження специфічного органу в системі державної влади, який би здійснював наглядові функції щодо гарантування встановленої державної організації, висловлювались ще у 17 ст. [1, с. 30]. В країнах англо-американського права конституційний контроль традиційно пов'язують із судовою системою загалом.

У цьому випадку здійснення правосуддя судами загальної юрисдикції фактично поєднано з реалізацією заходів конституційного контролю.

Як відомо, в Україні взято за зразок європейську модель конституційного контролю, відповідно до якої специфічні повноваження щодо перевірки відповідності положень законодавства Конституції України здійснює спеціалізований орган – Конституційний Суд України. Незважаючи на це, заходи щодо підтримання верховенства права та Конституції мають здійснювати всі суб'єкти державотворчого процесу в Україні.

Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, яка за своїм змістом має бути проникнута, передусім, ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо, перефразову-

ючи поширену юридичну позицію, відображену в Рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 [2].

Таким чином, до суб'єктів конституційного контролю в Україні широкому значенні цього поняття слід відносити: український народ; Конституційний Суд України; Президента України як гаранта додержання Конституції України; Верховну Раду України як єдиний орган законодавчої влади; органи судової влади; Кабінет Міністрів України; центральні й місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; суб'єктів громадянського суспільства.

В Україні на сьогодні відсутнє повноцінне та ґрунтовне наукове дослідження органів виконавчої влади, в першу чергу Кабінету Міністрів України, в контексті виконання ними конституційного контролю. Відтак вирішення порушеної в цій статті проблематики є вкрай актуальним для сучасного етапу вітчизняного державотворення, зважаючи на наростаючу необхідність активного посилення заходів щодо забезпечення верховенства права та Конституції України, особливо в умовах триваючої конституційної реформи.

Як зазначає В. Шаповал, головний зміст конституційного контролю становить вирішення уповноваженим державним органом або органами питань про конституційність визначених за колом актів права, як правило, тільки нормативних, за наслідком чого ці акти можуть втратити чинність, бути скасованими або фактично не застосовуваними.

Завданням конституційного контролю є гарантування верховенства конституції як основного закону, а також забезпечення стабільності легітимної організації держави та її функціонування в режимі верховенства права на основі забезпечення фундаментальних прав людини [3, с. 304].

І.Д. Сліденко вказує, що конституційний контроль є специфічним інститутом забезпечення принципу верховенства конституції. Конституційний контроль є спеціалізованим механізмом, системою забезпечення конституції як нормативно-правового акта вищої юридичної сили, різновидом контролю як відповідної функції. Далі вчений зазначає, що конституційний контроль – діяльність органів державної влади з реалізації принципу верховенства конституції і підтримки режиму конституційної законності за допомогою своїх специфічних методів [4, с. 74].

Конституційний контроль у більшості країн включає також і вирішення інших питань, зокрема тлумачення нормативно-правових норм, вирішення компетенційних суперечок між органами державної влади тощо, а тому змістове наповнення вказаного поняття може різнитись.

Інститут конституційного контролю на сучасному етапі набуває універсальних характеристик, що пов'язано з використанням на основі однієї моделі конституційного контролю кращих здобутків інших різновидів з урахуванням політичних і правових факторів розвитку держави. Однак кожна з них повинна забезпечувати основне призначення інституту конституційного контролю – захист Конституції та законів держави, а також прав і свобод людини й громадянина [5, с. 110].

Звертаючись безпосередньо до механізмів здійснення конституційного контролю, варто згадати, що конституційний контроль може реалізовуватись у двох основних формах: попередній і наступний [6, с. 251].

Теоретико-методологічною основою обґрунтування ідеї попереднього конституційного контролю як гарантії стабільності конституційного регулювання є теорія цілісної та ієрархічної структури правових норм, висунута відомим правознавцем Гансом Кельзенем. За основу своїх міркувань він запропонував ідею про те, що правовий порядок у державі й суспільстві базується на системі правових норм, кожна з яких має свою юридичну цінність, а разом вони утворюють єдину пірамідальну структуру, увінчує яку Основний Закон – Конституція. Отже, створення чіткої та ієрархічної нормативної структури має особливу мету – формування єдиної системи нормативних

актів, які чітко виконують свою роль у структурі, зважаючи на їхню роль у ній. При цьому юридичний конституційний оцінці підлягають не лише вже прийняті акти, а й усі проекти цих актів. У разі, коли в новому законі буде закладено норми, що суперечитимуть конституції чи вищим (за юридичною силою) законам, то такий закон зруйнує цілісність системи правових актів і загрожуватиме загальному правопорядку [7, с. 124–125].

Як відомо, Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, що є відповідальним перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України. Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України (стаття 113 Конституції України).

Кабінет Міністрів України безпосередньо спрямовує, координує і контролює діяльність міністерств, державних комітетів України та інших центральних органів виконавчої влади, які є підвідомчими Кабінету Міністрів України і підпорядковані йому. Вказаний вид контролю здійснюється практично в усіх сферах суспільного життя: економічній, культурній, аграрній, медичній, енергетичній, радіаційній, інформаційній, фінансовій [8, с. 88].

На нашу думку, до повноважень Кабінету Міністрів України, які стосуються конституційного контролю та закріплені у статті 116 Конституції України варто віднести: забезпечення державного суверенітету й економічної самостійності України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України; вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина; розроблення проектів закону про Державний бюджет України і забезпечення виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подання Верховній Раді України звіту про його виконання; спрямування і координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади; здійснення інших повноважень, визначених Конституцією та законами України.

Відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [9] діяльність Кабінету Міністрів України ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поділу державної влади, безперервності, колегіальності, солідарної відповідальності, відкритості та прозорості. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України. Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України.

Відповідно до статті 19 Закону діяльність Кабінету Міністрів України спрямовується на забезпечення інтересів Українського народу шляхом виконання Конституції та законів України, актів Президента України, а також Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України здійснює постійний контроль за виконанням органами виконавчої влади Конституції України та інших актів законодавства України, вживає заходів щодо усунення недоліків у роботі зазначених органів.

Прикладом попереднього конституційного контролю уряду є повноваження у сфері нормопроектної роботи. Зокрема, Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції належить право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України. Кабінет Міністрів України вносить проекти законів на розгляд Верховної Ради України відповідно

до вимог Регламенту Верховної Ради України (ст. 27 Закону «Про Кабінет Міністрів України»). Таким чином, обов'язком уряду на стадії підготовки проекту закону є його експертиза на відповідність положенням Конституції України, особливо у сфері дотримання прав та свобод людини і громадянина.

Попередній конституційний контроль має здійснюватися і щодо власних актів Кабінету Міністрів України. Варто наголосити, що саме якісна нормопроектна робота членів уряду, Секретаріату Кабінету Міністрів України та здійснення заходів щодо експертизи проектів як актів уряду чи інших органів виконавчої влади, так і законопроектів на предмет відповідності Конституції України створить підґрунтя для побудови якісної правової системи України. Акти, що відповідають Основному Закону, не потребуватимуть додаткових заходів щодо їх перевірки в межах наступного конституційного контролю.

Особливої уваги в контексті здійснення урядом попереднього конституційного контролю потребує Секретаріат Кабінету Міністрів України, що діє на підставі Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2009 р. № 850 [10], та є постійно діючим органом, що забезпечує діяльність Кабінету Міністрів України.

Основними завданнями Секретаріату є організаційне, експертно-аналітичне, правове, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України, урядових комітетів, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, Міністра Кабінету Міністрів України та міністра, який не очолює міністерство (п. 2 Положення).

До обов'язків керівника Секретаріату Кабінету Міністрів України, який є Міністром Кабінету Міністрів України, належать питання вжиття заходів щодо забезпечення Секретаріатом підготовки для розгляду Кабінетом Міністрів України проектів актів законодавства, інших документів, моніторингу виконання органами виконавчої влади актів Кабінету Міністрів України та доручень Прем'єр-міністра України в частині дотримання строків, визначених для їх виконання (пп. 1-1 п. 6 Положення).

Секретаріат Кабінету Міністрів України складається з відповідних структурних підрозділів, до обов'язків яких віднесено заходи (п. 17 Положення), які безпосередньо стосуються здійснення попереднього конституційного контролю урядом, а саме:

- проведення юридичної і фахової експертизи та підготовка експертних висновків до проектів актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, зокрема щодо їх відповідності Конституції та законам України, актам Президента України, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України;
- внесення в установленому порядку пропозиції щодо повернення проектів актів законодавства та інших документів, поданих на розгляд Кабінету Міністрів України, в разі порушення встановлених Регламентом Кабінету Міністрів України вимог щодо їх підготовки та оформлення;
- надання допомоги працівникам органів виконавчої влади в доопрацюванні повернутих проектів актів законодавства та інших документів шляхом забезпечення проведення консультацій, нарад тощо;
- забезпечення організації представлення та супроводження проектів законодавчих актів, поданих Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України, в її комітетах та на пленарних засіданнях;
- редагування проектів актів законодавства та інших документів.

Наступним повноваженням Кабінету Міністрів України у сфері попереднього конституційного контролю є право звернення до Конституційного Суду України для надання висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжна-

родних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість (ст. 36 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»). Це повноваження стосується як попереднього, так і наступного конституційного контролю, оскільки право звернення уряду до органу конституційної юстиції можливе на стадії як до, так і після ратифікації міжнародного договору.

Інтереси Кабінету Міністрів України під час розгляду справ у Конституційному Суді України представляє постійний представник Кабінету Міністрів України в Конституційному Суді України. На сьогоднішній день відсутній нормативний акт, який би регулював діяльність постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України. Останнім актом, що регламентував роботу представника уряду в Суді було Положення про Постійного представника Кабінету Міністрів України в Конституційному Суді, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2005 р. № 314 та скасоване Постановою Кабінету Міністрів України № 1151 від 20.12.2010 року [11].

У п. 1 вказаного Положення зазначено, що Постійний представник Кабінету Міністрів України в Конституційному Суді є посадовою особою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України представляти його інтереси в Конституційному Суді України як суб'єкта права на конституційне подання, брати участь у конституційному провадженні, забезпечувати взаємодію Кабінету Міністрів України та Конституційного Суду України.

Ситуація, що склалася з нормативним регулюванням роботи Постійного представника Кабінету Міністрів України в Конституційному Суді України підтверджує недостатню увагу уряду до своїх обов'язків у сфері попереднього конституційного контролю.

Відповідно до Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 03.10.1992 р. № 493/92 [12], з 1 січня 1993 року нормативно-правові акти, які видаються міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами господарського управління та контролю і які зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, підлягають державній реєстрації.

Міністерство юстиції України як складова частина Кабінету Міністрів України наділене повноваженнями щодо державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів.

Вищевказана державна реєстрація здійснюється на підставі Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 12.04.2005 року № 34/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 15.05.2013 року № 883/5) [13], який визначає процедуру підготовки та подання до Міністерства юстиції України нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації, та єдиний механізм їх розгляду та державної реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Відповідно до п. 1.3 вищевказаного Порядку державна реєстрація нормативно-правового акта полягає: у проведенні правової експертизи на відповідність його Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; прийнятті рішення про державну реєстрацію цього акта; присвоєнні йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

У п. 3.4 Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації зазначається, що нормативно-правовий акт, що подається на державну реєстрацію, має відповідати Конституції та законодавству України, Конвенції, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, правилам нормопроектувальної техніки, узгоджуватися з раніше прийнятими нормативно-правовими актами, викладатися згідно з правилами правопису та вимогами Типової інструкції.

Зміст термінів, які використовуються в нормативно-правовому акті, не повинен відрізнятися від їх змісту, визначеного в Конституції та законах України, актах Президента України та Кабінету Міністрів України, що регулюють відповідну сферу суспільних відносин (абзац 5 п. 2.11 Порядку).

Відповідно до п. 4.1 Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації, нормативно-правові акти, що надійшли до Управління державної реєстрації нормативно-правових актів, заносяться до журналу обліку нормативно-правових актів, що надійшли на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України, який ведеться в Управлінні.

Спеціалісти Управління проводять правову експертизу нормативно-правових актів, а саме – перевіряють їх відповідність Конституції та чинному законодавству України, а також правилам нормопроектувальної техніки. Експертиза нормативно-правового акта провадиться з метою встановлення повноважень суб'єкта нормотворення на прийняття цього нормативно-правового акта, забезпечення його відповідності законодавству, якості й обґрунтованості, своєчасності прийняття, виявлення можливих позитивних і негативних наслідків його дії (п. 4.2 Порядку).

Таким чином, експертиза нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої вла-

ди, а також інших органів на відповідність актів законодавству, зокрема Конституції України, яка відбувається в Міністерстві юстиції України, є важливим елементом повноважень уряду у сфері попереднього конституційного контролю, оскільки передбачає проведення заходів, які значно зменшують можливість прийняття акта, що суперечить Основному Закону держави.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що здійснення конституційного контролю Кабінетом Міністрів України є невід'ємною частиною реалізації повноважень уряду щодо забезпечення верховенства права та Конституції. Обов'язок щодо вжиття заходів конституційного контролю прямо випливає з положень Основного Закону про повноваження Кабінету Міністрів України як конституційного органу, частини державного апарату, вищого органу в системі органів виконавчої влади в Україні.

Діяльність Кабінету Міністрів України щодо здійснення попереднього (превентивного) конституційного контролю передбачає впровадження та реалізацію заходів щодо перевірки проектів нормативно-правових актів до набрання ними чинності на предмет їх відповідності положенням Конституції України. При цьому варто зауважити, що попередній конституційний контроль стосується не лише актів самого уряду, а й проектів актів органів державної влади та, що важливо, законопроектів.

Дотримання принципу верховенства права вимагає від Кабінету Міністрів України як органу державної влади та як вищого органу виконавчої влади в Україні втілення в нормопроектну та правозастосовну роботу заходів, спрямованих на практичне утвердження ідей соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Ефективне здійснення Кабінетом Міністрів України заходів щодо попереднього конституційного контролю є запорукою стабільності та передбачуваності законодавства, верховенства права та конституції, ефективної правової системи, спрямованої на дотримання, гарантування та захист прав та свобод людини і громадянина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шмитт К. Государство: право и политика; пер. с нем. и вступ. ст. О.В. Кильдюшова; сост. В.В. Анашвили, О.В. Кильдюшов. М.: Территория будущего, 2013. 448.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>
3. Шаповал В.М. Феномен конституційного права: монографія К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. 423 с.
4. Сліденко І.Д. Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, праксіологічних, синергетичних аспектів: монографія. К.: Істина, 2010. 624 с.
5. Шевчук І.М. Становлення та розвиток інституту конституційного контролю. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридична». 2014. Т. 1. № 6–2. С. 107–110.
6. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. К.: АртЕк, 2001. 264 с.
7. Бабенко К. Форми конституційного контролю і гарантії стабільності системи конституційного регулювання в Україні. Вісник Конституційного Суду України. 2010. № 2. С. 123–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2010_2_24
8. Присяжнюк А.Й. Актуальні питання контролю Кабінету Міністрів України у сфері виконавчої влади. Право і Безпека. 2011. № 5. С. 85–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_5_20
9. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014 р. № 13 Ст. 828 (зі змінами).
10. Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2009 р. № 850. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/850-2009-%D0%BF>
11. Положення про Постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2005 р. № 314 (втратила чинність). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/314-2005-%D0%BF>
12. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Указ Президента України від 03.10.1992 р. № 493/92 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/493/92>
13. Порядок подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації: Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 року № 34/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 15.05.2013 року № 883/5). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0742-13>